

Pandan – en laddad symbol

Den är en symbol för Världsnaturfonden och har sedan länge använts inom diplomatin för politiska syften. Nu har en animerad panda skapat debatt i Kina som både rymmer nationalistiska undertoner och frågor om vad som är möjligt i landet.

TEXT: BERTIL LUNDAHL

Den amerikanska animerade filmen Kung Fu Panda, som under sommaren hade premiär i Sverige, drog stora skror när den visades på biograferna i Kina. Detta trots att vissa uppmanade till bojkott av filmen, därför att den stu-

lit den kinesiska nationalklenoden pandan och profiterade på den. Filmen väckte också frågor bland kineserna om varför man själva inte lyckats göra en sådan succéfilm om denna älskade symbol.

Pandan i vilt tillstånd finns bara i Kina, vilket är en anledning till att man gärna använder den som symbol för landet. Att den är sällsynt och klassad som utrotningshotad bidrar också till dess särställning. Sist men inte minst är den ju väldigt gullig och ser snäll och fredlig ut. Därför har den gjorts till en symbol för Kina och kineserna, såsom de gärna vill att omvärlden ska uppfatta dem.

Det ska dock sägas att pandan inte bara är ett ofarligt gosedjur. Den har mycket kraftiga tänder, och en kvinna i Kina som kom åt att klappa en panda fick sina muskler på överarmen avslitna när pandan högg fridstöraren. Och den berusade man som för ett par år sedan klättrade in till en av pandorna på Pekings Zoo för att krama den har anledning att vara tacksam att han kom undan utan blesyrer.

Pandans hemtrakter, föda och sexliv

Pandan, eller jättepandan som den egentligen heter för att skilja den från kattbjörnen, även kallad lilla pandan, finns idag till största delen i bergstrakter i provinsen Sichuan. Men ett mindre antal lever också i de nordliga grannprovinserna Shaanxi och Gansu. Man beräknar att det finns ca 1 600 pandor i vilt tillstånd och ytterligare drygt 200 i fångenskap. Till det kommer bortåt 30 pandor utomlands som skänkts eller hyrts ut.

Det finns flera anledningar till att de är så få. En är förstas människans utbredning och den därav begränsade tillgången på föda. Även om pandan äter kött, t.ex. små-

Pandan var, som framgår av bilderna på detta uppslag, symbolen för de Asiatiska spelen i Kina 1990. Pandan bär ovan stod ungefär på den plats på Himmelska fridens torg där det drygt ett år tidigare i samband studentprotesterna stått en staty av en demokratigudinna. Foto B. Lundahl.

gnagare, så består födan till 99 procent av bambu. Ibland blommar och dör bambuskogarna, vilket kan leda till svält bland pandorna. Eftersom pandan näringsmässigt bara kan tillgodogöra sig 17 g av 100 g bambu den äter, måste den konsumera 12–16 kg om dagen. Pandorna lever ensamma utom i samband med parningen, och honan är fruktbar bara tre dagar om året. Dessutom föder den endast en till två ungar – om den får två tar den bara hand om den ena.

Med tanke på att pandan är en så uppskattad raritet så har förstas människor försökt hjälpa den på traven så att den inte ska dö ut. Man sammanför hanar och honor i fångenskap för att de ska para sig, men det är långt ifrån

säkert att det fungerar. På Pandabasen i Chengdu tränas numera hanarna i att gå på två ben så att de ska få starkare muskulatur och därigenom lättare kunna ha sex. Pandor som är oskulder får också titta på när andra mer erfarna parar sig, så att de ska lära sig hur det går till. Självklart används sedan länge också artificiell insemination, vilket bidragit till att fler pandor föds i fångenskap.

Pandadiplomat

För Kina har pandan varit ett viktigt politiskt redskap för att stärka banden med andra länder. Redan under Tangdynastin (618–907) skänktes två ”vita björnar” till den japanske kejsaren. Om det verkligen handlade om pandor är

Pandan i en favoritställning – den liggande. Foto B. Lundahl.

osäkert, men vissa hävdar att det var så. Klart är däremot att pandan under 1900-talet haft en viktig symbolisk roll i Kinas utrikespolitik.

Det började redan under Republiken Kinas tid med att Chiang Kai-sheks fru Soong Mei-ling 1941 skänkte två pandor till USA, som under andra världskriget stödde Kina mot den japanska ockupationsmakten.

Efter att kommunisterna tagit makten i Kina 1949 kom pandorna under en period (1957–1982) att användas flitigt i diplomatins tjänst. Sovjetunionen gav betydande hjälp till Kina på 1950-talet, vilket ledde till att landet 1957 fick en panda, Pingping, som sedan följdes av ytterligare en, Anan. Namnen på pandorna bildar tillsammans ordet ”fridfullt”, men det hjälpte inte. År 1960 tog Sovjet hem alla sina rådgivare från Kina efter att de båda staterna hamnat på kollisionskurs. Klimatet blev allt sämre och 1969 blev det t.o.m. skärmytslingar mellan länderna vid Ussurifloden.

Andra länder som kom att föräras pandor under perioden var Nordkorea, Japan, Frankrike, England, Västtyskland, Mexiko och Spanien. Mest uppmärksammade blev

dock de två pandor som skänktes i samband med president Nixons banbrytande besök i Kina 1972. Den händelsen hade för övrigt föregåtts av en annan speciell form av diplomati – pingpongdiplomatin. Sammanlagt fick de nio länderna 23 pandor under den här perioden.

Efter detta kom Kina i stället att satsa på att hyra ut pandor till andra länder. Men på senare tid har pandadiplomatin åter kommit till heders. I stället för att fortsätta med hotfulla militärmanövrar satsade Kina på att vinna sympatier i Taiwan genom att 2005 erbjuda två pandor. Namnen är väl uttänkta, Tuantuan och Yuanyuan, vilket tillsammans blir ”familjeäterförening?”. Under den förre taiwanesiske presidenten Chen Shui-bians tid blev det kalla handen, men sedan Ma Ying-jeou trädde till i maj i år har det nu kommit klartecken för att ta emot dem. De ska inkvarteras i Taipeis Zoo.

Sedan Yasuo Fukuda blev premiärminister i Japan 2007 har de ansträngda relationerna till Kina blivit bättre. I samband med att Kinas president Hu Jintao besökte Japan i maj i år erbjöd han landet att få hyra två pandor. En månad tidigare hade nämligen den andra av de två pandor

Reklam för filmen *Kung Fu Panda* i Malmö. Foto B. Lundabl.

Kina skänkt 1972 dött i Japans äldsta Zoo i Uenoparken i Tokyo. Stadens guvernör Ishihara, som inte är känd som någon Kinavän, förklarade att ”Pandor är inte Gud. Om man vill titta på pandor kan man åka till Kina. Jag struntar i om vi inte har några i Uenos Zoo”. Så sista ordet är inte sagt än.

Pandan vid idrottsarrangemang

Det är inte bara levande pandor som är användbara i politiska sammanhang. I samband med Kinas första riktigt stora idrottsarrangemang, Asiatiska spelen 1990, var pandan den stora symbolen för tävlingarna. En glatt vinkande

jättstor panda placerades på Himmelska fridens torg ungefär där det året tidigare hade stått en staty av en demokratigudinna. Den senare försvann förstås i samband med massakern den fjärde juni. Även vid årets OS var pandan en av de fem maskotarna som användes, tillsammans med bl.a. en annan politiskt motiverad symbol, den tibetanska antilopen.

Kung Fu Panda

Den som ledde protesterna mot filmen *Kung Fu Panda* var konstnären Zhao Bandi, som Eva Aggeklint skrev om i *Kinarapport* 4/2006. Zhao, som kallar sig Pandaman, använder själv mycket av pandan i sin konst och uppskattade inte det utländska intrånget på det som han verkar se som sina egna domäner. Han uppmanade Statens Administration för Radio, Film och Television (SARFT) att förbjuda filmen bl.a. för att den ”förfular bilden av pandan ... och sårar kinesernas känslor”. I sin egen ”Bandi Panda Fashion Show”, som visats som video på Östasiatiska museet i somras, drar han sig däremot själv inte för att använda den typiskt västerländska modevisningen med catwalken för att visa sina originella pandainspirerade plagg.

Som väl är har många andra kineser inte en lika inskränkt syn på vad man får använda ur andra länders kulturarv. Man har istället frågat sig varför en sådan filmsuccé om nationalsymbolen inte har gjorts i Kina. Problemet är nog inte så mycket en fråga om kreativitet, som vissa västerlänningar hävdar, utan framför allt att myndigheter som SARFT inte kan låta bli att lägga sig i hur produktioner ska utformas. I ett land vars propagandaapparat ständigt lanserat osjälvviska, offervilliga, lydiga och lojala, flitigt studerande, hårt arbetande och patriotiska förebilder framstår inte antihjälten Pandan Po som en självklar huvudrollsinnehavare.

Bertil Lundabl är fil.dr i sinologi och har varit lärare, forskare och kursledare vid Institutionen för östasiatiska språk i Lund 1972–98. Han har skrivit ett stort antal artiklar om Kina för *Nationalencyklopedin*, lett ett 70-tal resor till Kina och är sedan 2004 redaktör för tidskriften *Kinarapport*.